

Vratné lahve a zákon o obalech

Klíčový výbor sněmovny navrhuje, aby zákazníci v českých obchodech mohli znovu nakupovat vratné lahve. Připojil se k návrhu úpravy, připravenému Hnutím DUHA a podporovanému ministerstvem životního prostředí. Obsah nových paragrafů je inspirován úspěšnou legislativou řady evropských zemí. V říjnu poslanci rozhodnou, zda se skutečně stanou součástí zákona. Populární druh obalů během posledních let z obchodů prakticky zmizel - na úkor domácností, obcí i naší krajiny.

Vratné lahve byly v našich obchodech běžné ještě v polovině devadesátých let. Míra návratnosti se u funkčních systémů zálohovaných obalů pohybuje kolem 99 % (Dánsko) [1]. Během posledních několika let o ně ale čeští zákazníci vinou špatné legislativy přišli.

Poškození jsou především zákazníci, ale také obce a naše okolí. Nevratné obaly se stále častěji objevují volně pohozené například kolem cest. Rapidně přibývá odpadu: v letech 1995-99 se množství nevratných plastových PET lahví zvětšilo na více než čtyřnásobek [2].

Bezmála 70 % z toho končí na skládkách [3]. Obce i veřejnost proto podporují nová opatření pro vratné lahve.

Zákony a vratné lahve v Evropě

Právě proto, aby vyšly vstříc zákazníkům a zároveň omezily záplavu odpadů, řada evropských států vratné lahve běžně podporuje pomocí konkrétních legislativních opatření: mají je například Belgie, Dánsko, Finsko, Německo, Norsko, Portugalsko, Rakousko, Španělsko, Švéd-

sko a Švýcarsko. (Hnutí DUHA vydalo zvláštní informační list, který popisuje legislativní řešení v jednotlivých zemích: k dispozici na www.hnutiduha.cz/publikace/infolisty/odpady/lahve/lahve2.htm nebo lze doručit emailem či faxem.)

Zákonů na podporu vratných lahví navíc nadále přibývá. V Nizozemí budou od ledna 2002 povinné zálohy na nápojové obaly vyrobené z PET a oceli [4]. Rakouský ministr životního prostředí koncem loňského roku uzavřel dohodu s průmyslem, která mimo jiné zajišťuje vratné systémy, také požaduje možnost výběru pro spotřebitele a alespoň 50% míru recyklace PET lahví do roku 2005 [5].

Zákon o obalech: návrh Hnutí DUHA

Hnutí DUHA zpracovalo řešení, jež sněmovní výbor odpovědný za životní prostředí zahrnul do tzv. komplexního pozměňovacího návrhu - balíku úprav vládního zákona o obalech, který doporučil poslancům ke schválení. Výbor pro tuto změnu hlasoval jednomyslně. Podporuje ji rovněž ministerstvo životního prostředí. Úprava se inspiruje úspěšnou legislativou různých evropských zemí a spočívá v kombinaci:

- **vyšší míry recyklace nebo opakovaného používání lahví.** Změna umožní recyklaci nebo znovupoužití 50 % nápojových obalů do roku 2005 a 80 % do roku 2008. Podobné, ale přísnější ustanovení má například Švédsko, kde je přímo zakázán prodej PET lahví, pokud nejsou zapojeny do zálohovaného vratného systému nebo není zajištěna 90% recyklace [6].

- **zajištění výběru pro zákazníky:** zákon má spotřebiteli zaručit, že bude mít možnost svobodné volby mezi vratnou a nevratnou lahví. Návrh proto požaduje, aby ve větších obchodech, kde prodávají nevratné obaly, nabízeli také nápoje ve vratných lahvích, pokud se stejné nápoje v takových obalech v republice vyrábějí.

Oproti řadě jiných zemí, které například prostě zakazují nevratné lahve (Dánsko, Nizozemí aj.), tento návrh pouze rámcově požaduje snížit množství odpadů, jež plyne na skládky nebo končí v krajině. Zajišťuje ale možnost výběru: výrobcům mezi opakovaným použitím a recyklací, zákazníkům mezi vratnou a nevratnou lahví.

Návrh *nezavádí* povinné zálohy

Řada kritiků se staví proti povinným zálohám na lahve (zákaz prodávat jiné než vratné lahve se zálohou). Povinný zálohový systém má Dánsko, Nizozemí (od roku 2002), Izrael, 13 států USA, osm kanadských provincií a Jižní Austrálie.

Ale tato úprava jej *nezavádí*. Hnutí DUHA je přesvědčeno, že volnější rámcová legislativa bude efektivnější než povinné zálohy. Nechává také průmyslu větší výběr řešení. Odpadnou rovněž obavy z konfliktu s evropskými direktivami.

Není tedy například pravda, že zákazníci budou muset povinně nakupovat skleněné vratné lahve. Naopak: navrhovaná legislativa požaduje, aby spotřebitelé v obchodech měli možnost volby mezi vratnými a nevratnými obaly.

Návrh v souladu s evropským právem

Návrh je v souladu s legislativou EU. Evropská směrnice o obalech požaduje minimálně 65% míru zhodnocení odpadu [7]. Samozřejmě to ale neznamená, že jednotlivé státy si nemohou stanovit více. Už nyní existuje několik rozhodnutí Evropské komise, která souhlasila s překročením 65 % v národních zákonech (Belgie, Nizozemí, Rakousko). Soulad návrhu

Hnutí DUHA s evropskými předpisy potvrdila rovněž Evropská komise [8].

Přínosy nové legislativy

Ministerstvo životního prostředí nechalo návrh posoudit poradenské společnosti Ekovel. Studie potvrdila, že hlavními přínosy budou: méně odpadů na skládkách; menší znečištění prostředí odpadky; pracovní místa a menší náklady obcí [9].

Čistější prostředí

Návrh Hnutí DUHA sníží množství odpadů, které každoročně skončí na skládkách, asi o 24 000 tun [10]. Navíc ubude odpadků, roztroušených po ulicích, parcích či podél silnic. Srovnávací studie v USA ukázala, že ve státech, které mají legislativu podporující vratné lahve, bývá na plážích bezmála třikrát méně odhozených lahví než tam, kde je nemají [11].

Vratné lahve a domácnosti

Neméně důležitý je ale také přínos vratných lahví pro veřejnost. Sníží rodinné rozpočty, protože nápoje ve vratných lahvích jsou pro spotřebitele i nápojový průmysl výhodnější (viz níže). Umožní výrobcům nápojů reagovat na zájem zákazníků a nikoli na požadavky obchodních řetězců, jako tomu bylo doposud: řetězce například přesvědčovaly pivovary, aby i proti vůli zákazníků stáčely pivo do nevratných plastových lahví [12].

Návrh podporují obce

Návrh Hnutí DUHA oficiálně podpořilo přes 630 měst a obcí i tři krajské rady. Vyšší recyklace sníží radnicím a zastupitelstvům náklady za skládkování nevytříděného odpadu a likvidaci černých skládek.

Ekonomika: výhoda pro zákazníky i výrobce

Náklady za likvidaci obalů od nápojů zatím platí domácnosti (větší poplatky za odpad)

a obce (musí zajistit odstranění). Pozměňovací návrh má zajistit, že dojde k narovnání podmínek a náklady se přenesou na ty, kdo za odpady nesou skutečnou odpovědnost. Že jsou vratné lahve ekonomicky výhodnější pro zákazníky i průmysl, veřejně potvrzuje Český svaz pivovarů a sladoven [13] i společnost Pepsi-Cola/Toma General Bottlers [14]. *"To, že přestáváme vratné plastické lahve nabízet, je bohužel špatné i pro nás, protože byly ekonomicky výhodnější"*, potvrdila tato firma tisku. Výrobci se jich ale museli vzdát po nátlakem obchodních řetězců, kterým to umožnila špatná legislativa.

Konečné náklady budou záviset na míře zavedení zálohovaných obalů. Náklady na balení nápoje do (nevratné) PET lahve činí 2,50 až tři koruny. Studie Ekovel pro ministerstvo životního prostředí dospěla k závěru, že dosažení 80% míry recyklace bude nápojový průmysl stát asi 1,10 Kč na PET láhev [15]. Ale průměrné náklady na přepravu a amortizaci vratné lahve v českých pivovarech jsou pouze deset haléřů, po připočtení nákladů na vymytí celkem 20 haléřů [16]. To znamená, že budou spíše zaváděny vratné lahve než recyklace, protože to je ekonomicky - a také ekologicky - výhodnější.

Výhodnost vratných lahví pro domácnosti ilustruje příklad piva. Pokud by se plnilo do nevratných skleněných lahví, cena pro zákazníka by se zvýšila o 1,60 koruny za půllitr. Ještě horší variantou je stáčení do plastových lahví: potom by spotřebitelé pivo stálo o 2 koruny za půl litru více. [17]

"Bruselská studie"

Nový triumf nedávno zveřejnil Svaz výrobců minerálních vod. Má jím být koncept nové studie, zpracovaný pro Evropskou komisi [8]. Podle obhájců plastických lahví prý *"z hlediska dopadu na životní prostředí je použití vratných obalů 3-4 krát škodlivější než použití PET obalů"* [18].

Detailní odborný pohled do tohoto materiálu ale ukazuje, že zasluhuje skeptický rozbor. Především koncept vůbec není tzv.

analýzou životního cyklu (Life-Cycle Analysis), tedy zhodnocením a srovnáním všech ekologických dopadů, za kterou je označován. Rozhodující podíl na pozitivních výsledcích mají ekonomické aspekty dopravy. Naopak důsledky pro životní prostředí jsou bagatelizovány. Navíc některé body zní jako dobrý vtíp:

- studie vůbec nezahrnuje tak banální a pro širokou veřejnost důležitý faktor, jako je podstatně vyšší znečištění odhazenými nevratnými lahvemi na veřejných prostranstvích;
- vinou odlišných metod výpočtu autorům vychází, že na emise netoxických kovů umírá téměř třikrát více lidí než na znečištění kovy toxickými;
- autoři pracují s ekonomicky vyčíslenou cenou lidského života - a v různých místech používají různou hodnotu (na straně 8 přílohy 4 stojí lidský život 2,5 miliónu euro, na straně 14 přijde člověk na 3,1 miliónu);
- nepracuje s reálnou možností recyklace, ale nekriticky přebírá hrubé odhady dodané výrobcem;
- pasáž, která se pokouší o analýzu životního cyklu, vůbec neodpovídá celé řadě kritérií požadovaných příslušnou normou: kvalitě dat, transparentnosti, analýze výsledků, odhadů, odborné oponentuře;
- pracuje s nereálnými náklady, technicky nesmyslnými daty (například o míře separace hliníku ve spalovnách) a s neodpovídající kvalitou materiálů [19].

České srovnání ekologických dopadů

Přitom není potřeba pracovat s výsledky z Bruselu. Na pražské Vysoké škole ekonomické byla už před dvěma lety zpracována podrobná analýza životního cyklu, která porovnála vratné a nevratné lahve na minerálku s použitím reálných domácích podmínek a hodnot. Inventarizovala veškeré ekologické dopady - spotřebu surovin, znečištění z výroby, přepravy, recyklace a mytí, množství odpadů i třeba dřevo na přepravky.

Vycházela přitom ze skutečných dopravních vzdáleností a dat, která poskytl český nápojářský průmysl. Výsledky: při použití plastových PET lahví jako obalů na minerálku vzniká šestkrát více emisí znečišťujících ovzduší, dvakrát více oxidu uhličitého a dvakrát až šestkrát více odpadu, než u lahví vratných [20]. (Hnutí DUHA publikovalo studii tiskem - zájemcům je k dispozici.)

Pro koho je vyšší recyklace přínosem?

Pro obce: vyšší recyklace sníží obcím náklady za skládkování nevytříděného odpadu a likvidaci černých skládek. Proto pozměňovací návrh podpořilo více než 630 měst a obcí i tři krajské rady.

Pro domácnosti: ušetří také veřejnost. Více než 70 % nevratných nápojových obalů nyní končí v domovním odpadu a zvyšuje tedy poplatky za popelnice. Doplácet musí i ti, kdo jednorázové obaly vůbec nechťejí používat - protože vratné lahve nelze koupit. Více než 24 000 občanů požaduje v petici organizované Hnutím DUHA podporu těchto obalů. Ostatně vratné lahve jsou u českých zákazníků tradičně populární.

Pro naše prostředí: vyšší recyklace znamená méně odpadu a skládek, menší těžbu nerostných surovin, méně volně pohozených odpadků, méně nákladní kamiónové dopravy a znečištění.

Pro zaměstnanost: vyšší recyklace i vratné lahve vytvářejí nová pracovní místa. Hnutí DUHA na základě srovnání se státy, jež je zavedly, odhaduje, že nová legislativa přinese asi 2 000 nových pracovních příležitostí [21]. V Německu v roce 1998 tvořily vratné obaly 73 % trhu. Analýza zpracovaná pro Evropskou komisi ukázala, že kdyby je nahradily nevratné, zvýší se nezaměstnanost o 53 000 lidí [22]. Naopak ve státě New York zavedením povinného zálohového systému vzniklo 3 800 nových pracovních míst, v Michiganu 4 700 a v Massachusetts 1 800 [23].

Prameny:

- [1] Material stream monitoring programme. Development in selected material streams in 1993, REDAN A/S, Soborg 1995
- [2] Možnosti podpory opakovaně používaných a zvýšení recyklace nápojových obalů v České republice, Ekovel, Praha 2001
- [3] Zdeněk Kozel, Eko-kom, osobní komunikace 2.10.2001; Viktor Škarda, MŽP, osobní komunikace 2.10.2001
- [4] Environment Daily 1019, 28.6. 2001
- [5] Leitl, Ch.: Freiwillige Selbstverpflichtung (auszugweise), Umweltschutz 10/2000
- [6] Report from the Commission to the Council and the European parliament. Interim Report according to Article 6.3 (a) of Directive 94/62/EC on packaging and packaging waste, COM(1999) 596 final, Brussels 1999
- [7] Directive 94/62/EC on packaging and packaging waste
- [8] vyjádření Evropské komise zaslané MŽP, 2001
- [9] Ekovel, cit. 2
- [10] Kalkulace Hnutí DUHA podle odhadované produkce nápojových PET lahví (Zdeněk Kozel, Eko-kom, osobní komunikace 2.10.2001; Viktor Škarda, MŽP, osobní komunikace 2.10.2001) a odhadu dosavadní míry recyklace u Eko-kom i dalších provozovatelů (Viktor Šarda, MŽP, email Hnutí DUHA, 2.10.2001)
- [11] Beverage container deposit systems in the United States II, Container Recycling Institute, Washington, D.C., 2001
- [12] Mf DNES, 19.4.2001
- [13] Právo, 8.6.2001
- [14] Mf Dnes, 7.3.2000
- [15] Ekovel, cit. 2
- [16] Právo, cit. 12
- [17] Trojan, I.: Informace o současné praxi používání pivních vratných skleněných lahví a o možných důsledcích zavedení lahví nevratných, Český svaz pivovarů a sladoven, Praha 2000
- [18] Evaluation of costs and benefits for the achievement of reuse and recycling targets for the different packaging materials in the frame of the packaging and packaging waste directive 94/62/EC - proposed draft final report, RDC - Environment & Pira International, 2001
- [19] Wolny, V.: EEB comments on the draft final report, European Environmental Bureau, Brussels 2001
- [20] Příbylová, M: Skleněné a PET lahve na minerální vody: posuzování životního cyklu, studii tiskem vydalo Hnutí DUHA v roce 2000
- [21] Pollock: Mining urban wastes: the potential for recycling, Worldwatch Paper No. 76, Worldwatch Institute, Washington, D.C., 2000
- [22] Golding, A.: Reuse of Primary Packaging, Study contract B4-3040/98/000180/MAR/E3 pro EC, Tübingen 2000
- [23] The ten-cent incentive to recycle, Container Recycling Institute, Washington, D.C., 1997

Ivo Kropáček, říjen 2001
Vydalo Hnutí DUHA Olomouc

Hnutí DUHA Olomouc
Dolní nám. 38
772 00 Olomouc
email: olomouc@hnutiduha.cz
www.hnutiduha.cz